

Γ. ΕΡΓΑΣΙΕΣ - ΑΣΚΗΣΕΙΣ (ενδεικτικά παραδείγματα)

Εργασία για το σπίτι

ΚΕΙΜΕΝΑ:

1 Ρήγα Βελεστινλή Νέα Πολιτική Διοίκησης (1797)

*Τα Δίκαια του Ανθρώπου
(αποσπάσματα)*

Άρθρον 2: Αυτά τα φυσικά δίκαια είναι: πρώτον, το να είμεθα όλοι ίσοι και όχι ο ένας κατώτερος από τον άλλον· δεύτερον, να είμεθα ελεύθεροι και όχι ο ένας σκλάβος του άλλου· τρίτον, να είμεθα σίγουροι εις την ζωήν μας και κανένας να μην ημπορεί να μας την πάρει αδίκως και κατά την φαντασίαν· και τέταρτον, τα κτήματα, οπού έχομεν, κανένας να μην ημπορεί να μας εγγίξει, αλλά να είναι ιδικά μας και των κληρονόμων μας.

Άρθρον 5: Όλοι οι συμπολίται ημπορούν να έμβουν εις αξίας και δημόσια οφίκια. Τα ελεύθερα γένη δεν γνωρίζουν καμμίαν αξίαν προτιμήσεως εις τας εκλογάς των, παρά την φρόνησιν και την προκοπήν, ήγουν καθένας, όταν είναι άξιος και προκομμένος δια μίαν δημοσίαν δούλευσιν, ημπορεί να την αποκτήσει. Εξ εναντίας δε μην όντας άξιος, αλλά χυδαίος, δεν πρέπει να τω δοθεί· διότι μην ηξεύροντας, πώς να την εκτελέσει, προσκρούει και βλάπτει το κοινόν με την αμάθειαν και την ανεπιτηδειότητά του.

Άρθρον 25: ...Ήγουν ο λαός μόνον ημπορεί να προστάζη και όχι ένα μέρος ανθρώπων ή μία πόλις· και ημπορεί να προστάζη δι' όλα, χωρίς κανένα εμπόδιον.

2 Ανωνύμου Ελληνική Νομαρχία εκδ. Αναξίμανδρος (1971), σσ. 11-12

Ἄλλά τί ἐστι ἐλευθερία; Εἰς τὴν ἀναρχίαν, ὃ Ἕλληνας, ἐλεύθεροι εἶναι μόνον οἱ ἰσχυρότεροι, εἶς μὲν εἰς τὴν μοναρχίαν, οὐδεὶς δὲ εἰς τὴν τυραννίαν, καὶ ὅλοι εἰς τὴν νομαρχίαν ...

Ἰπὸ τῆς νομαρχίας, τέλος πάντων, ἡ ἐλευθερία εὐρίσκειται εἰς ὄλους, ὡσάν ὁπού ὄλοι κοινῶς τὴν ἀφιέρωσαν εἰς τοὺς νόμους, τοὺς ὁποίους διέταξαν (=συνέταξαν) αὐτοὶ οἱ ἴδιοι, καὶ ὑπακούοντάς τους καθεὶς ὑπακούει εἰς τὴν θέλησίν του, καὶ εἶναι ἐλεύθερος. Ἰδοὺ λοιπόν ... ἡ ἐλευθερία εἶναι ἡ ὑπακοή εἰς τοὺς νόμους...

3 **Αδ. Κοραή**

Σημειώσεις εἰς τὸ προσωρινόν πολίτευμα τῆς Ελλάδος

(Το Σύνταγμα τῆς Επιδάουρου) τοῦ ἔτους 1822, εκδ. Θ. Βολίδου (1933), σσ. 39-40

“Αφοῦ οἱ Ἕλληνες λάβωσιν ἀνεσιν ἀπὸ τοὺς κατὰ τοῦ τυράννου πολέμους, δια να συντάξωσιν οριστικῶς τὴν μέλλουσαν αὐτῶν πολιτείαν, να τὴν συντάξωσιν, ἀκολουθοῦντες κατὰ πάντα τὸ πολιτικόν σύστημα τῶν Ἀγγλαμερικανῶν, σύστημα, μαρτυρούμενον καὶ ἀπὸ τὴν κρίσιν ὅλων τῶν πολιτικῶν φιλοσόφων, καὶ ἀπὸ τὴν ἰσχυροτέραν πάσης ἀποδείξεως, τὴν πείραν, ὅτι εἶναι παρά τας σημερινὰς ὅλας εὐνομουμένας πολιτείας τὸ τελειότερον. Εἴαν δε τὸ Ἑλληνικόν ἔθνος, ἐπιθυμεί να συντάξῃ πολιτείαν, καὶ πολιτείαν ἀβασίλευτον, ἔχει... ἔτοιμον παράδειγμα ν’ ἀκολουθήσῃ τῆς Ἀγγλαμερικανικῆς πολιτείας τὸ σύνταγμα”.

4 **Αδ. Κοραή**

Ἄπαντα

εκδ. Γ. Βαλέτα, Α₂, σ. 783

“Ἡ Ελλάς να μείνῃ, ὡς ἐψηφίσθη καταρχάς, ἀβασίλευτος καὶ Πολιτεία αὐτόνομος, κυβερνωμένη ἀπὸ Βουλὴν ἀντιπροσώπων ἐκλεγομένων κατ’ ἔτος ἀπὸ τὸν λαόν... καὶ ἀπὸ Γερουσίαν ἐκλεγομένην κατὰ διετίαν... καὶ ἀπὸ ἓνα Κυβερνήτην κυβερνῶντα τετραετίαν, κατὰ τὸν Κυβερνήτη τῆς Ἀγγλαμερικανικῆς Πολιτείας... Να παρακαλέσωμεν δε τοὺς Βασιλεῖς τῆς Ἑυρώπης **να μὴ μας δώσωσιν βασιλέα** καὶ μόνον να ζητήσωμεν τὴν Προστασίαν τῶν Γάλλων... μόνον δε τοὺς Γάλλους να δεχθῇ ἡ Ελλάς Προστάτας τῆς καὶ συμβούλους καὶ ὄχι ἄλλους”.

5 Πολιτικόν Σύνταγμα της Ελλάδος

Κατά την εν Τροιζήνι Γ' Εθνικήν Συνέλευσιν (1 Μαΐου 1827)

Κεφ. Ε'

Περί συντάξεως της Ελληνικής Πολιτείας

36. Η κυριαρχία του Έθνους διαιρείται εις τρεις εξουσίας· Νομοθετικήν, Νομοτελεστικήν και Δικαστικήν.
37. Η Νομοθετική κατασκευάζει τους νόμους.
38. Η Νομοτελεστική επικυρώνει αυτούς κατά το 73 άρθρον και τους εκτελεί.
39. Η Δικαστική τους προσαρμόζει (εφαρμόζει).
40. Η Νομοθετική εξουσία ανήκει ιδιαίτερος εις το σώμα των **Αντιπροσώπων του λαού**, το οποίον ονομάζει Β ο υ λ ή .
41. Η Νομοτελεστική ανήκει εις ένα μόνον, ονομαζόμενον Κ υ β ε ρ ν ή τ η ν , έχοντα διαφόρους υπ' αυτόν Γραμματείς της Επικρατείας (υπουργούς).
42. Η Δικαστική εις τα διάφορα Δικαστήρια.

6 Συνθήκη του Λονδίνου (25 Απριλίου / 7 Μαΐου 1832)

Άρθρον 4: Η Ελλάς, υπό την εξουσίαν του πρίγκηπος Όθωνος της Βαυαρίας και την εγγύησιν των τριων Αυλών (Αγγλίας, Γαλλίας, Ρωσίας) θέλει αποτελεί κράτος μοναρχικόν, ανεξάρτητον. Ο πρίγκιψ Όθων της Βαυαρίας θέλει φέρει τον τίτλον Βασιλεύς της Ελλάδος.

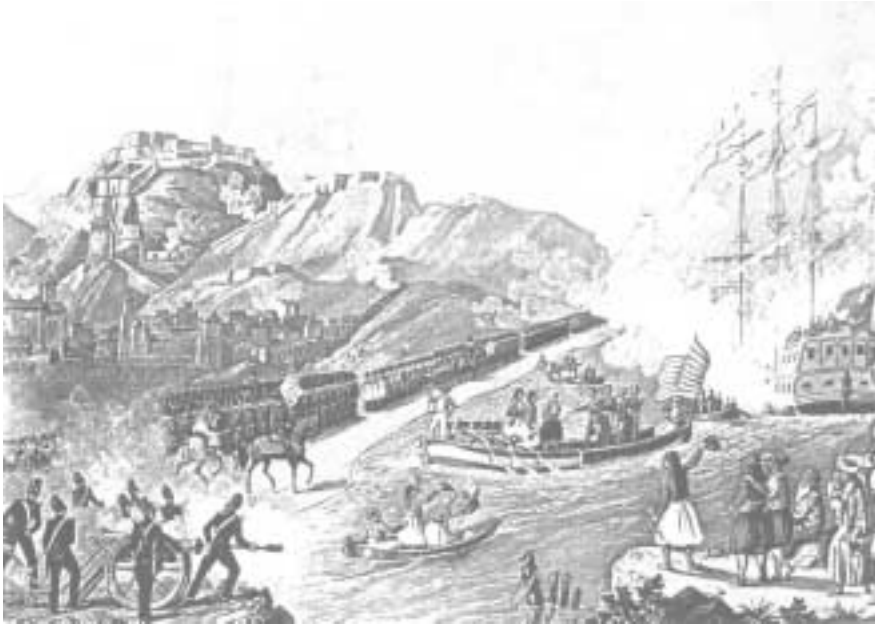
- Να μελετήσετε τα κείμενα καθώς και τις πηγές στις σελίδες 101, 103 και 108-109 του σχολικού σας βιβλίου.

Με βάση τη μελέτη σας: α) να συγκρίνετε τη μορφή του πολιτεύματος που οραματίζονταν οι Νεοέλληνες Διαφωτιστές και επεδίωκαν οι επαναστατημένοι Έλληνες με το πολίτευμα που επιβλήθηκε στους Έλληνες ύστερα από τη δολοφονία του Καποδίστρια.

β) να εξετάσετε αν το πολίτευμα αυτό ήταν προϊόν της επιλογής των επαναστατημένων Ελλήνων ή αποτέλεσμα άλλων παραγόντων.

Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας, στηριζόμενοι και στις γενικότερες ιστορικές σας γνώσεις.

Εργασία για το σχολείο

Η αποβίβαση του Όθωνα στο Ναύπλιο
(πηγή: *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. ΙΓ', σ. 32)

ΚΕΙΜΕΝΟ

Πώς είδε ο Μακρυγιάννης την άφιξη του Όθωνα στο Ναύπλιο

Σήμερα ξαναγεννιέται η πατρίδα και ανασταίνεται, οπού ήταν τόσον καιρό χαμένη και σβησμένη. Σήμερα ανασταίνονται οι αγωνισταί, πολιτικοί, θρησκευτικοί και στρατιωτικοί, ότι ήρθε ο Βασιλέας μας, οπού αποχτήσαμεν με την δύναμη του Θεού. Δόξα νά 'χει το πανάγαθό σου όνομα, Κύριε, παντοδύναμε, πολυέλαιγε, πολυέσπλαχνε! Τα 1833 Γεναρίου 18 άραξε εις τ' Ανάπλι. Εις τις 25 εβγήκε ο Βασιλέας με μεγάλη παράταξη.

Μακρυγιάννη, *Απομνημονεύματα* (επιμέλεια Σπ. Ασδραχά), 1957, σ. 339

- Να συνεξετάσετε το κείμενο και τον πίνακα και να περιγράψετε τα λαϊκά συναισθήματα και το γενικότερο κλίμα που επικρατεί κατά την υποδοχή του νεαρού Μονάρχη.

Ποιαν ερμηνεία μπορείτε να δώσετε, λαμβάνοντας υπόψη σας την κατάσταση που επικρατούσε στη χώρα;

Παρατηρώντας προσεκτικότερα τον πίνακα, να επισημάνετε στοιχεία που προσιωνίζονται τον τρόπο άσκησης εξουσίας από τον Όθωνα και τη συνοδεία του.

Εργασία για το σχολείο

- Να διαβάσετε το πρώτο Διάγγελμα του Όθωνα προς τους Έλληνες (σσ. 252-253 του σχολικού σας βιβλίου) και να συζητήσετε σχετικά με τις προσδοκίες που δημιουργεί στον ελληνικό λαό όσον αφορά στην εσωτερική και στην εξωτερική του πολιτική.

Σημείωση: Η πηγή μπορεί να αξιοποιηθεί και αφού ολοκληρωθεί η διδασκαλία της ενότητας “Η Οθωνική περίοδος” και να ζητηθεί από τους μαθητές να συγκρίνουν τις πρώτες εξαγγελίες του Όθωνα με την πολιτική που εφάρμοσε, καθώς και τις αρχικές προσδοκίες του λαού με τις μεταγενέστερες απογοητεύσεις.

Εργασία για το σπίτι

Ο Γκ. Λ. Μάουρερ στο έργο του “Ο ελληνικός λαός” αναφερόμενος στα μέτρα που έλαβε η Αντιβασιλεία στον τομέα της εσωτερικής διοίκησης γράφει:

“Όταν πια τακτοποιήθηκαν τα ανώτερα όργανα του κρατικού μηχανισμού - τα Υπουργεία - ήρθε η ώρα να μπει μια τάξη και στα όργανα των επαρχιών...

... Το Βασίλειο χωρίστηκε σε 10 νομούς, κάθε νομός σε επαρχίες, και σε κάθε επαρχία έπρεπε να σχηματισθούν, όσο το δυνατόν πιο γρήγορα, οι δήμοι.

Προς τιμή της ελληνικής εθνότητας, δόθηκαν στους νομούς και στις επαρχίες ονόματα από την κλασική αρχαιότητα:

- I. Ο νομός Αργολίδος και Κορινθίας, με επαρχίες:
  - 1) Ναυπλίας
  - 2) Άργους
  - 3) Κορινθίας
  - 4) Ύδρας
  - 5) Ερμιονίδος
  - 6) Τροιζήνας

- II. Ο νομός Αχαΐας και Ήλιδος, με επαρχίες:
  - 1) Αιγιαλείας
  - 2) Καλαβρύτων
  - 3) Πατρών
  - 4) Ήλιδος

- III. Ο νομός Μεσσηνίας, με επαρχίες:
  - 1) Ολυμπίας
  - 2) Τριφυλλίας
  - 3) Μεθώνης
  - 4) Μεσσηνίας
  - 5) Καλαμών

- IV. Ο νομός Αρκαδίας, με επαρχίες:
  - 1) Μεγαλόπολης
  - 2) Μαντινείας
  - 3) Γορτυνίας
  - 4) Κυνουρίας

- V. Ο νομός Λακωνίας, με επαρχίες:
  - 1) Λακεδαίμονος
  - 2) Επιδαύρου-Λιμηράς
  - 3) Γυθείου
  - 4) Οιτύλου

- VI. Ο νομός Ακαρνανίας και Αιτωλίας, με επαρχίες:
  - 1) Ακαρνανίας
  - 2) Μεσολογγίου
  - 3) Ναυπάκτου
  - 4) Αγρινίου
  - 5) Καλλιδρόμου

- VII. Ο νομός Λοκρίδος και Φωκίδος, με επαρχίες:
- 1) Φθιώτιδος
  - 2) Δωρίδος
  - 3) Λοκρίδος
  - 4) Παρνασσίδος
- VIII. Ο νομός Αττικής και Βοιωτίας, με επαρχίες:
- 1) Αίγινας
  - 2) Μεγαρίδας
  - 3) Αττικής
  - 4) Θηβών
  - 5) Λεβαθείας
- VX. Ο νομός Ευβοίας, με επαρχίες:
- 1) Χαλκίδος
  - 2) Καρυστίας
  - 3) Βορείων Σποράδων
- X. Ο νομός Κυκλάδων, με επαρχίες:
- 1) Άνδρου
  - 2) Τήνου
  - 3) Σύρου
  - 4) Κύθνου
  - 5) Μήλου
  - 6) Θήρας
  - 7) Νάξου"

Γκ. Λ. Μάουρερ, Ο ελληνικός λαός, εκδ. Αφών Τολίδη, Αθήνα, 1976, σσ. 465-470

- Πού αποσκοπούσε η Αντιβασιλεία με τη συγκεκριμένη ονοματοθεσία;
- Τι συμπεράσματα μπορείτε να συναγάγετε για τα συναισθήματα και τη στάση των Βαυαρών απέναντι στην Ελλάδα;
- Μπορείτε να μάθετε (κυρίως από μαρτυρίες ηλικιωμένων) τις παλαιότερες ονομασίες περιοχών; (για παράδειγμα: μετονομάστηκε σε επαρχία Ήλιδος η περιοχή που ως τότε ονομαζόταν Γαστούνη, τοπωνύμιο που έλκει την καταγωγή του από τον Gaston, Φράγκο άρχοντα, ο οποίος κατοίκησε στην περιοχή κατά τον 10ο αιώνα).

Εργασία για το σχολείο

- Να αποτυπώσετε σε διάγραμμα **τη δομή** του εκπαιδευτικού συστήματος κατά την περίοδο της αντιβασιλείας, με βάση τα στοιχεία που παρέχει το σχολικό σας βιβλίο στις σελίδες 254-255, και να κάνετε συγκρίσεις με τη δομή της ελληνικής εκπαίδευσης σήμερα.

Εργασία για το σχολείο

- Να προσδιορίσετε με βάση τα στοιχεία που παρέχει ο πίνακας τη “φιλοσοφία” και τον προσανατολισμό του εκπαιδευτικού συστήματος που καθιέρωσε η αντιβασιλεία.

Ποιες παρατηρήσεις μπορείτε να κάνετε συγκρίνοντας με τα αντίστοιχα σημερινά ωρολόγια προγράμματα;

ΩΡΟΛΟΓΙΟ ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ - ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ								
Μαθήματα	Ελληνικό Σχολείο			Γυμνάσιο				ΣΥ- ΝΟΛΟ
	α	β	γ	Α	Β	Γ	Δ	
Αρχαία Ελληνικά	12	12	12	8	6	5	1	59
Σύνθεσις	-	-	3	-	-	-	-	3
Γύμνασις εις το γράφειν ελληνιστί [=“αντίστροφο θέμα”]	-	-	-	2	-	-	-	2
Θεωρία των περί τον λόγον επιστημών	-	-	-	-	2	2	2	6
Ιερά Ιστορία	2	-	-	-	-	-	-	2
Κατήχησις	-	2	-	2	2	2	1	9
Γεωγραφία	3	2	2	-	-	-	-	7
Ιστορία	-	3	3	-	-	-	-	6
Ιστορία και Γεωγραφία	-	-	-	2	2	2	2	8
Αριθμητική / Μαθηματικά	3	3	-	2	2	-	-	10
Γεωμετρία και Φυσική	-	-	3	-	-	-	-	3
Μαθηματικά και Μαθηματικοφυσική Γεωγραφία	-	-	-	-	-	4	4	8
Φυσική Ιστορία / Φυσική / Χημεία	3	3	-	2	2	2	3	15
Αρχαία Ανθρωπολογίας ή Ηθικής	-	-	2	-	-	-	-	2
Λογική / Φιλοσοφία	-	-	-	-	-	-	2	2
Λατινικά	-	-	3	4	6	5	4	22
Γαλλικά	4	4	4	2	2	2	2	20
Καλλιγραφία	2	2	-	-	-	-	-	4
ΣΥΝΟΛΟ	29	31	32	24	24	24	24	188

Σύμφωνα με τον νόμο της 31ης Δεκεμβρίου 1836

(πηγή: *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. ΙΓ', σ. 487)

Εργασία για το σπίτι

Αφού μελετήσετε από το σχολικό σας βιβλίο τα σχετικά με την οργάνωση της εκπαίδευσης επί Καποδίστρια (σσ. 138-139) και επί αντιβασιλείας (σσ. 254-255), να προσδιορίσετε τα χαρακτηριστικά της στη μία και στην άλλη περίοδο.

Ποιο, κατά τη γνώμη σας, εκπαιδευτικό πρόγραμμα ανταποκρινόταν στις ανάγκες των Ελλήνων και στις συνθήκες που επικρατούσαν στο νεοσύστατο κράτος;

Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.

Εργασία για το σπίτι

“Η αντιβασιλεία δεν έδειχνε ιδιαίτερη κατανόηση για τις προσδοκίες εκείνων, οι οποίοι πραγματικά είχαν πολεμήσει για την ανεξαρτησία και αισθάνονταν εξαπατημένοι από τη διανομή των λαφύρων της νίκης. Θεσπίζοντας τους θεσμούς του νέου κράτους κατά τα δυτικοευρωπαϊκά πρότυπα, ελάχιστη ευαισθησία έδειξαν απέναντι στην ελληνική παράδοση”.

R. Clogg, *Συνοπτική ιστορία της Ελλάδας 1770-1990*, σ. 52

- Με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις για το έργο της αντιβασιλείας, να κρίνετε την άποψη του ιστορικού, προσκομίζοντας τα αναγκαία για την υποστήριξη της γνώμης σας τεκμήρια.

Εργασία για το σχολείο

Ο Βαυαρός Ignaz von Rudhart, πρωθυπουργός του Όθωνα από τον Φεβρουάριο ως τον Δεκέμβριο του 1837, σε υπόμνημά του από τις 4-12-1836 προς τον Βασιλιά, στο οποίο εκθέτει το κυβερνητικό πρόγραμμά του, παρατηρεί τα εξής:

Το είδος της διοίκησης που έχει εισαχθεί στην Ελλάδα φαίνεται πως είναι από μόνο του πηγή ταλαιπωρίας. Δε σκοπεύω να κατηγορήσω την Αντιβασιλεία, αλλά δεν μπορώ να κρύψω την παρατήρηση ότι, όπως πάντα πίστευα και πάντα πιστεύω, οι δημόσιοι άνδρες, που είχαν αναλάβει τη διακυβέρνηση και τη διοίκηση της Ελλάδας, δεν έπρεπε να ξεκινήσουν από τις δικές τους αντιλήψεις και από το διοικητικό τυπικό, για χάρη του οποίου στη Γερμανία σπαταλήθηκαν άσκοπα τόσος πολύτιμος χρόνος και τόσες δυνάμεις, αλλά να θεσπίσουν ρυθμίσεις που να ταιριάζουν στην κατάσταση της φτωχής και εξαντλημένης χώρας· δεν έπρεπε να εκλάβουν τη βαρυσήμαντη έννοια “οργανώνω” σαν συνώνυμη του “ιδρύω νέες υπηρεσίες”. έπρεπε να αφήσουν την τυπολατρία και τη συστηματοποίηση, που έχουν σήμερα καταντήσει ανούσιες θεωρίες των πολιτικών επιστημών, και να μη νομίζουν ότι έχουν πράξει [σωστά] εκεί όπου απλώς συνέταξαν και εξέδωσαν ένα διάταγμα· έπρεπε στην αρχή να περιοριστούν στη θεμελίωση του κράτους βάσει των κοινοτήτων που ήδη υπήρχαν και βάσει των ποικίλων τους καταστατικών, όχι κόβοντάς τα όλα πάνω στο ίδιο μέτρο αλλά αξιοποιώντας τα σαν προϋποθέσεις της πολιτικής ζωής και της ελευθερίας, καταπολεμώντας μόνο τυχόν καταχρήσεις και καταπιέσεις προεστών.

M. Τσαπόγα, Το ανέκδοτο “κυβερνητικό πρόγραμμα” του Ignaz von Rudhart για την πολιτική και διοικητική οργάνωση της Ελλάδας (1836), Το Σύνταγμα, 15 (1989), σσ. 273-4

- Ποια είναι η άποψή του για το διοικητικό σύστημα που διαμόρφωσε η Αντιβασιλεία και με ποια επιχειρήματα την υποστηρίζει;
- Ποια πρόταση διατυπώνει για την οργάνωση του νεαρού ελληνικού κράτους;
- Να συγκρίνετε την πρακτική της Αντιβασιλείας και την αντίληψη του Rudhart για τον τρόπο οργάνωσης του κράτους, να επισημάνετε τη θεμελιώδη διαφορά τους και να εκτιμήσετε ποια ανταποκρινόταν στην ελληνική παράδοση.

Εργασία για το σχολείο

“Η εξωτερική πολιτική της Ελλάδας ταυτίστηκε με τον μεγαλοϊδεατισμό, που ήταν απογυμνωμένος από κάθε ρεαλιστικό πνεύμα”, αναφέρεται στο σχολικό σας βιβλίο (σ. 260).

- Να συζητήσετε τους λόγους που καθιστούσαν ευθύς εξαρχής μη ρεαλιστική πολιτική της Μεγάλης Ιδέας.

Εργασία για το σπίτι

Η **“ΜΕΓΑΛΗ ΙΔΕΑ”**, όρος τον οποίο καθιέρωσε ο Ιωάννης Κωλέττης στα 1844, από το επίσημο βήμα της Εθνοσυνέλευσης, έγινε η κυρίαρχη ιδεολογία του ελληνικού κράτους μέχρι που έσβησε στις στάχτες της Σμύρνης το 1922. Όμως παρ’ ότι ως όρος, αναφερόμενος στο μέλλον, σφράγισε την εξωτερική πολιτική της Ελλάδας για έναν περίπου αιώνα, ποτέ δεν προσδιορίστηκε με σαφήνεια.

- Αφού μελετήσετε τις σχετικές με το θέμα ιστορικές πηγές που ακολουθούν, καθώς και αυτήν που παρατίθεται στις σελίδες 259-261 του σχολικού σας βιβλίου,
  - α) να παρουσιάσετε το ειδικό περιεχόμενο που απέδιδαν στον όρο *“Μεγάλη Ιδέα”* οι διάφοροι θιασώτες της
  - β) να επισημάνετε την πολυμορφία και την ασάφεια του όρου.

ΚΕΙΜΕΝΟ 1

“Το ελληνικό Βασίλειο δεν είναι όλη η Ελλάδα, αλλά μόνο ένα μέρος της, το μικρότερο και το φτωχότερο. Έλληνας δεν είναι μόνον εκείνος που ζει μέσα σ’ αυτό το βασίλειο, αλλά και εκείνος που ζει στα Ιωάννινα, στη Θεσσαλία, στις Σέρρες, στην Ανδριανούπολη, στην Κωνσταντινούπολη, στην Τραπεζούντα, στην Κρήτη, στη Σάμο και σε όποια γη συνδέεται με την ελληνική ιστορία και την ελληνική φυλή”.

Ιωάννης Κωλέττης, *Συντακτική Συνέλευση του 1844*

ΚΕΙΜΕΝΟ 2

“Δι’ αυτού (του Πανεπιστημίου και του Υπουργείου Παιδείας) το Έθνος μέλλει να καταλάβει πάλιν εν τη Ανατολή ήν άλλοτε είχε θέσιν. Ουχί τα όπλα του Αλεξάνδρου κατέκτησαν την Ανατολήν, (...) ο Ελληνισμός κατέβαλε τους Ασιανούς, τα γράμματα”.

I. Τυπάλδος-Αλφονσάτος, *Περί του νέου κανονισμού του Πανεπιστημίου και της τύχης των εν Ελλάδι διδασκόντων κρίσεις-τινές*, 1860

ΚΕΙΜΕΝΟ 3

“Η Μεγάλη Ιδέα φίλε-μου, τω απαντήσαμεν, ήτο και θα είναι το αιώνιον όνειρόν-μας (...) τότε μόνο θα λογισθώμεν ευτυχείς όταν αξιωθώμεν ν’ ακούσωμεν μίαν λειτουργίαν εις την Αγίαν Σοφίαν· αλλά δια ν’ απολαύσωμεν όλα ταύτα ταχύτερον, φρονούμεν ότι αντί να μεταχειρισθώμεν το καρυοφίλι (...) ή και αυτά τα του τακτικού στρατού όπλα, τα οποία σήμερον δυστυχώς (...) δεν τα έχωμεν, και διότι πεινώμεν (...) φρονούμεν ότι θα φθάσωμεν εκεί ασφαλέστερον, αν μεταχειρισθώμεν άροτρα, τέχνας, επιστήμας και πολιτισμόν”.

Αναστ. Γούδας, *Περί της Μεγάλης Ιδέας*, 1864

ΚΕΙΜΕΝΟ 4

“Είναι και αύτη (τα “Ολύμπια”, δηλαδή η έκθεση ελληνικών προϊόντων στο Ζάππειο Μέγαρο) μία των πολλών άλλων ομοίων αυτή περιστάσεων καθ’ ας η ‘Μεγάλη Ιδέα’ της ελληνικής υπεροχής παρίσταται ημίν ζωηρά”.

Κάρολος Τάκερμαν, 1872

ΚΕΙΜΕΝΟ 5

“Οι Σλάβοι ουδέν έχουσι των προσόντων των απαιτήτων προς εκπλήρωσιν της μεγάλης ταύτης κοσμοϊστορικής εντολής, (της κατάληψης δηλαδή της Κωνσταντινούπολης). Εξ όλων των ιθαγενών φυλών της Ανατολής η μόνη ως κε της ιστορίας αυτής και των σημερινών συστατικών προορισμένη να άρξει της Κωνσταντινουπόλεως είναι ομολογουμένως η ελληνική”.

Κ. Παπαρρηγόπουλος, *Επίλογος της Ιστορίας του ελληνικού έθνους*, 1877

ΚΕΙΜΕΝΟ 6

“Όσοι νομίζουσι ότι η μεγάλη ιδέα είναι καθαρώς στρατιωτική, λησμονούσι το είδος των οπλιτών τους οποίους δημιουργεί ο βιομηχανικός ημών αιών”.

Κάρολος Τάκερμαν, *Οι Έλληνες της σήμερον*, 1877

ΚΕΙΜΕΝΟ 7

“Είναι καθήκον-μας να αντιμετωπίσουμε μία κατηγορία που όλοι μας προσάπτουν σ’ εμάς τους Έλληνες, πως ο νους-μας έχει σαλέψει από τη μεγάλη ιδέα να αναγεννήσουμε την ελληνική αυτοκρατορία με την Κωνσταντινούπολη για πρωτεύουσα. Ε, λοιπόν, ναι! εμείς οι Έλληνες πιστεύουμε, και δικαίως, πως η τουρκική κατάκτηση μας αφάιρεσε την πατρική κληρονομιά”.

Νικ. Σαρίπολος, 1883-1884

Εργασία για το σπίτι

Στη σελίδα 259 του σχολικού σας βιβλίου παρατίθεται μια υδατογραφία του 1836 του Βαυαρού καλλιτέχνη Hans Hanke, σύμφωνα με το πρωτότυπο του L. Kollnberger, που απεικονίζει το καφενείο “*Η Ωραία Ελλάς*”, στη συμβολή των οδών Αιόλου και Ερμού στην Αθήνα. Το καφενείο υπήρξε για μεγάλο διάστημα το κέντρο των πολιτικών συζητήσεων και μηχανορραφιών των Αθηναίων και ήταν αποκλειστικά ανδροκρατούμενο, όπως άλλωστε και όλα τα καφενεία μέχρι πρόσφατα.

- Να παρατηρήσετε προσεκτικά την εικόνα (την οποία μπορείτε να δείτε λεπτομερέστερα στην *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. ΙΓ', σ. 24) και να επισημάνετε τις αντιθέσεις στη σύνθεσή της. (Προσέξτε τα παριστάμενα πρόσωπα, τον τρόπο που ομαδοποιούνται, το ντύσιμό τους, τα ποτά που πίνουν, τα στοιχεία του χώρου).

Με τις αντιθέσεις αυτές ποια κοινωνική πραγματικότητα αποδίδεται;

Εργασία για το σχολείο

Το 1994 η Βουλή των Ελλήνων τίμησε την εκατοστή πενήτηκοστή επέτειο από την ψήφιση του πρώτου μετεπαναστατικού Συντάγματος της Ελλάδας (1844) με σειρά εκδηλώσεων. Ο Πρόεδρος της Βουλής των Ελλήνων Α. Κακλαμάνης αναφερόμενος στην επέτειο αυτή τόνισε:

“Το γεγονός της συμπλήρωσης 150 χρόνων από την ψήφιση του Συντάγματος του 1844 έχει για τη χώρα μας ξεχωριστή σημασία. Πόσες χώρες μπορούν να επιδείξουν 150 χρόνια κοινοβουλευτικού βίου και πόσες μπορούν να καυχηθούν ότι είχαν ουσιαστικά θεσπίσει ήδη από το 1844 την καθολικότητα της ψήφου;”

- Να συζητήσετε την άποψη αυτή, αφού διαβάσετε τα ακόλουθα άρθρα του Συντάγματος του 1844.

ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Εν ονόματι της αγίας και ομοουσίου και αδιαίρετου Τριάδος

Περί θρησκείας

Άρθρον 1. Η επικρατούσα θρησκεία εις την Ελλάδα είναι η της Ανατολικής Ορθοδόξου Εκκλησίας, πάσα δε άλλη γνωστή θρησκεία είναι ανεκτή και τα της λατρείας αυτής τελούνται ακωλύτως υπό την προστασία των Νόμων, απαγορευομένου του προσηλυτισμού και πάσης άλλης επεμβάσεως κατά της επικρατούσης θρησκείας.

Περί δημοσίου δικαίου των Ελλήνων

Άρθρον 3. Οι Έλληνες είναι ίσοι ενώπιον του Νόμου και συνεισφέρουσιν αδιακρίτως εις τα δημόσια βάρη, αναλόγως της περιουσίας των· μόνοι δε οι πολίται Έλληνες είναι δεκτοί εις όλα τα δημόσια επαγγέλματα.

Πολίται είναι όσοι απέκτησαν ή αποκτήσωσι τα χαρακτηριστικά του πολίτου κατά τους Νόμους του Κράτους.

Άρθρον 4. Η προσωπική ελευθερία είναι απαραβίαστος· ουδείς καταδιώκεται, συλλαμβάνεται, φυλακίζεται, ειμή σπόταν και όπως ο Νόμος ορίζει.

Άρθρον 5. Εκτός της περιπτώσεως του αυτοφώρου εγκλήματος ουδείς συλλαμβάνεται, ουδέ φυλακίζεται, ειμή δι' αιτιολογημένου δικαστικού εντάλματος, το οποίον πρέπει να κοινοποιηθή κατά την στιγμήν της συλλήψεως ή προφυλακίσεως.

Άρθρον 6. Ποινή δεν επιβάλλεται άνευ Νόμου, ορίζοντος προηγουμένως αυτήν.

- Άρθρον 7.** Ἐκαστος, ἢ και πολλοί ομοῦ ἔχουσι το δικαίωμα να αναφέρωνται εγγράφως εις τας Αρχάς, τηρούντες τους Νόμους του Κράτους.
- Άρθρον 8.** Η κατοικία εκάστου είναι άσυλος, ουδεμία κατ' οίκον έρευνα ενεργείται, ειμή όταν και όπως ο νόμος διατάσση.
- Άρθρον 9.** Εν Ελλάδι ούτε πωλείται ούτε αγοράζεται άνθρωπος. Αργυρώνητος ἢ δούλος παντός γένους και πάσης θρησκείας είναι ελεύθερος, άμα πατήση επί ελληνικού εδάφους.
- Άρθρον 10.** Πας τις δύναται να δημοσιεύη προφορικώς τε, εγγράφως και δια του τύπου τους στοχασμούς του, τηρών τους νόμους του Κράτους.
Ο τύπος είναι ελεύθερος και λογοκρισία δεν επιτρέπεται.
Οι υπεύθυνοι συντάκται, εκδότηι και τυπογράφοι εφημερίδων δεν υποχρεούνται εις ουδεμίαν χρηματικήν προκαταβολήν λόγω εγγυήσεως.
Οι εκδότηι εφημερίδων θέλουν είσθαι πολίται Έλληνες.
- Άρθρον 11.** Η ανωτέρα εκπαίδευσις ενεργείται δαπάνη του Κράτους· εις δε την δημοτικήν συντρέχει και το Κράτος κατά το μέτρον της ανάγκης των δήμων.
Ἐκαστος ἔχει το δικαίωμα να συσταίνη εκπαιδευτικά καταστήματα, συμμορφούμενος με τους Νόμους του Κράτους.
- Άρθρον 12.** Ουδείς στερείται της ιδιοκτησίας του ειμή δια δημόσιον ανάγκην, προσηκόντως αποδεδειγμένην, όταν και όπως ο νόμος διατάσση, πάντοτε δε προηγουμένης αποζημιώσεως.
- Άρθρον 13.** Αι βάσανοι και η γενική δήμευσις απαγορεύονται.
- Άρθρον 14.** Το απόρρητον των επιστολών είναι απαραβίαστον.

Π ε ρ ί σ υ ν τ ά ξ ε ω ς τ η ς Π ο λ ι τ ε ί α ς

- Άρθρον 15.** Η νομοθετική εξουσία ενεργείται συνάμα υπό του Βασιλέως, της Βουλής και της Γερουσίας.
- Άρθρον 20.** Η εκτελεστική εξουσία ανήκει εις τον Βασιλέα, ενεργείται δε δια των παρ' αυτού διοριζομένων υπευθύνων Υπουργών.
- Άρθρον 21.** Η δικαστική εξουσία ενεργείται δια των δικαστηρίων, αι δε δικαστικά αποφάσεις εκτελούνται εν ονόματι του Βασιλέως.

Π ε ρ ί τ η ς Β ο υ λ ή ς

- Άρθρον 59.** Η Βουλή σύγκεται εκ Βουλευτών, εκλεγομένων των εχόντων δικαίωμα προς τούτο πολιτών, κατά τον περι εκλογής Νόμον.*
- Άρθρον 60.** Οι Βουλευταί αντιπροσωπεύουσι το Έθνος και όχι μόνον την επαρχίαν υπό της οποίας εκλέγονται.

---

* Σύμφωνα με τον εκλογικό νόμο που ψηφίστηκε από την Εθνική Συνέλευση (18 Μαρτίου 1844), δικαίωμα ψήφου δινόταν στους πολίτες (άρρενες) ηλικίας 25 ετών συμπληρωμένων, "έχοντας προσέτι ιδιοκτησίαν τινά εντός της

Εργασία για το σπίτι

ΚΕΙΜΕΝΟ

... Ανάμεσα στα 1856 και στα 1875, παρατηρούνται οι πρώτες πρόοδοι, αργές μα συνεχείς, της οικονομίας και του ελληνικού βασιλείου. Η χωρητικότητα του εμπορικού ναυτικού στόλου περνά από 85.502 τόννους το 1838, σε 268.000 τόννους το 1858. Απ' το 1856 η Ελλάδα εισάγει την ατμοπλοΐα. Η γενική χωρητικότητα περνά από 330.000 το 1866 σε 404.000 το 1870, για να πέσει το 1875 σε 262.032 εξαιτίας της εγκατάλειψης των ιστιοφόρων. Αρχίζουν επίσης να παίρνονται μέτρα για την διευκόλυνση της ναυσιπλοΐας και του εμπορίου: κατασκευή κι επισκευή λιμανιών, τηλεγραφικές συγκοινωνίες (1859), ταχυδρομικές υπηρεσίες (1862), κατασκευή περιορισμένου οδικού δικτύου, εγκατάλειψη του παλιού τελωνειακού συστήματος *ad valorem*, εισαγωγή απ' το 1856 κύκλων εμπορικών μαθημάτων σε ορισμένα σχολεία μέσης εκπαίδευσης. Ακολουθεί μια υπολογίσιμη ανάπτυξη του εμπορίου: 25,80 (χρυσές δραχμ.) κατά κάτοικο οι εισαγωγές και 8,03 οι εξαγωγές το 1838· 18,65 και 11,69 το 1849· 27,50 και 14,98 για το διάστημα 1851-1860· 45,55 και 24,39 για το διάστημα 1861-1870. Η δραστηριότητα αυτή επιφέρει και αύξηση της παραγωγής. Η ιδιωτική πρωτοβουλία, κυρίως των πλούσιων γαιοκτημόνων, κατορθώνει ανάμεσα στα 1840 και 1860 να διπλασιάσει σχεδόν την επιφάνεια των καλλιεργούμενων γαιών. Σπουδαιότερη ακόμα ήταν η αύξηση των προϊόντων του εξαγωγικού εμπορίου, όπως του ελαιόλαδου, των κρασιών και κυρίως της κορινθιακής σταφίδας. Η οικονομική ανάπτυξη συνοδεύεται από αύξηση του πληθυσμού. Αυτή δεν οφείλεται μόνο στη φυσική άνοδο, αλλά και στην άφιξη στην Ελλάδα σημαντικού αριθμού Ελλήνων απ' τα Βαλκάνια και την Τουρκία. Από 850.246 κατοίκους το 1840, ο πληθυσμός περνά σε 1.035.527 το 1853 και σε 1.096.810 το 1861.

Η οικονομική ανάπτυξη του Ελληνισμού, όσο μέτρια κι αν είναι συγκρινόμενη με την ανάπτυξη των δυτικών εθνών κι ακόμα με την ανάπτυξη που ακολούθησε μετά το 1875 στην Ελλάδα, αποτελεί ωστόσο πραγματική πρόοδο. Η ελληνική αστική τάξη ισχυροποιείται και προσπαθεί, με την απαλλαγή της απ' την παλιά κάστα των προκρίτων και γαιοκτημόνων, να τροποποιήσει και προσαρμόσει στις νέες ανάγκες, τα νομικά και πολιτικά πλαίσια της Ελλάδας.

N. Σβωρώνου, *Επισκόπηση της Νεοελληνικής Ιστορίας*, σ. 90

- Βασιζόμενοι στα ποσοτικά στοιχεία του κειμένου, να σχεδιάσετε πίνακες και τις ανάλογες γραφικές παραστάσεις για την εξέλιξη της εμπορικής ναυτιλίας, του εξωτερικού εμπορίου και του ελληνικού πληθυσμού κατά την περίοδο 1838-1875.

επαρχίας, όπου έχουσι την πολιτικήν διαμονήν των, ή εξασκούντας εν αυτή οποιονδήποτε επάγγελμα, ή ανεξάρτητον επιτήδευμα”.

- Να αιτιολογήσετε, συνοπτικά, την οικονομική ανάπτυξη που παρατηρείται κατά την περίοδο αυτή, στηριζόμενοι στις ιστορικές σας γνώσεις.

Εργασία για το σπίτι

- Να συντάξετε έναν χρονολογικό πίνακα με τα σημαντικότερα πρόσωπα και γεγονότα της Οθωνικής περιόδου, τόσο στον τομέα της εσωτερικής όσο και στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής.

Εργασία για το σχολείο

Να διαβάσετε από το σχολικό σας βιβλίο τις προκηρύξεις προς τον ελληνικό λαό των βασιλέων Γεωργίου Α΄ (σσ. 273-4) και Όθωνα (σσ. 252-3) και να επισημάνετε τις διαφορές τους ως προς το ύφος και το περιεχόμενο.

- Ποιαν εξήγηση μπορείτε να δώσετε, λαμβάνοντας υπόψη σας τις εξελίξεις στην ελληνική πολιτική ζωή από το 1833 ως το 1863;

Εργασία για το σχολείο

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΟΥ 1844

Περί συντάξεως της Πολιτείας

- Άρθρον 15.** Η νομοθετική εξουσία ενεργείται συνάμα υπό του Βασιλέως, της Βουλής και της Γερουσίας.
- Άρθρον 16.** Το δικαίωμα της προτάσεως των Νόμων ανήκει εις τε τον Βασιλέα, την Βουλήν και την Γερουσίαν. Πας νόμος, αφορών τους ετησίους προϋπολογισμούς, τα έσοδα ή τα έξοδα του Κράτους, διάθεσιν εθνικής περιουσίας, τον ετήσιον προσδιορισμόν της Στρατιωτικής και Ναυτικής δυνάμεως και την στρατολογίαν και την Ναυτολογίαν, εισάγεται πρώτον εις την Βουλήν και ψηφίζεται παρ' αυτής.
- Άρθρον 17.** Ουδεμία πρότασις, αφορώσα αύξησιν των εξόδων του προϋπολογισμού δια μισθοδοσίαν ή σύνταξιν, ή εν γένει δι' όφελος προσώπου, πηγάζει εκ της Βουλής, ή της Γερουσίας.
- Άρθρον 18.** Εάν πρότασις Νόμου απορριφθή υπό μιας των τριών νομοθετικών δυνάμεων, δεν παρουσιάζεται εκ νέου εις την αυτήν βουλευτικήν σύνοδον.
- Άρθρον 19.** Η επίσημος ερμηνεία των Νόμων ανήκει εις την νομοθετικήν εξουσίαν.
- Άρθρον 20.** Η εκτελεστική εξουσία ανήκει εις τον Βασιλέα, ενεργείται δε δια των παρ' αυτού διοριζομένων υπευθύνων Υπουργών.
- Άρθρον 21.** Η δικαστική εξουσία ενεργείται δια των δικαστηρίων, αι δε δικαστικά αποφάσεις εκτελούνται εν ονόματι του Βασιλέως.

Περί του Βασιλέως

- Άρθρον 22.** Το πρόσωπον του Βασιλέως είναι ιερόν και απαραβίαστον, οι δε Υπουργοί αυτού είναι υπεύθυνοι.

Περί της Γερουσίας

- Άρθρον 69.** Η Γερουσία είναι μέρος αναπόσπαστον της νομοθετικής εξουσίας.
- Άρθρον 70.** Ο Βασιλεύς διορίζει τους Γερουσιαστές ισοβίως.
Τα Διατάγματα του διορισμού των προσυπογράφονται παρά του Προέδρου του Υπουργικού Συμβουλίου.

Περί δικαστικής εξουσίας

- Άρθρον 86.** Η δικαιοσύνη πηγάζει από του βασιλέως, ενεργείται δε δια δικαστικών, υπ' αυτού διοριζομένων.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΟΥ 1864

Περί συντάξεως της Πολιτείας

- Άρθρον 21.** Άπασαι αι εξουσίαι πηγάζουσιν εκ του Έθνους, ενεργούνται δε καθ' ον τρόπον ορίζει το Σύνταγμα.
- Άρθρον 22.** Η νομοθετική εξουσία ενεργείται υπό του Βασιλέως και της Βουλής.
- Άρθρον 23.** Το δικαίωμα της προτάσεως των νόμων ανήκει εις την Βουλήν και τον Βασιλέα, όστις ενασκεί τούτο διά των υπουργών.
- Άρθρον 24.** Ουδεμία πρότασις, αφορώσα αύξησιν των εξόδων του προϋπολογισμού δια μισθοδοσίαν ή σύνταξιν, ή εν γένει δι' όφελος προσώπου, πηγάζει εκ της Βουλής.
- Άρθρον 25.** Εάν πρότασις νόμου απορριφθή υπό μιας των δύο νομοθετικών εξουσιών, δεν εισάγεται εκ νέου εις την αυτήν βουλευτικήν Σύνοδον.
- Άρθρον 26.** Η αυθεντική ερμηνεία των νόμων ανήκει εις την νομοθετικήν εξουσίαν.
- Άρθρον 27.** Η εκτελεστική εξουσία ανήκει εις τον Βασιλέα, ενεργείται δε δια των παρ' αυτού διοριζομένων υπευθύνων υπουργών.
- Άρθρον 28.** Η δικαστική εξουσία ενεργείται δια των δικαστηρίων, αι δε δικαστικά αποφάσεις εκτελούνται εν ονόματι του Βασιλέως.

Περί του Βασιλέως

- Άρθρον 29.** Το πρόσωπον του Βασιλέως είναι ανεύθυνον και απαραβίαστον, οι δε Υπουργοί αυτού είναι υπεύθυνοι.
- Άρθρον 44.** Ο Βασιλεύς δεν έχει άλλας εξουσίας, ειμή όσας τω απονέμουσι ρητώς το Σύνταγμα και οι συνάδοντες προς αυτό ιδιαίτεροι Νόμοι.

Περί δικαστικής εξουσίας

- Άρθρον 87.** Η δικαιοσύνη απονέμεται υπό δικαστών διοριζομένων υπό του Βασιλέως κατά τον Νόμον.
- Άρθρον 107.** Δεν επιτρέπεται η αναθεώρησις ολοκλήρου του Συντάγματος, ωρισμένοι όμως διατάξεις αυτού εκ των μη θεμελιωδών δύναται ν' αναθεωρηθώσιν, αλλ' αφού παρελθώσι δέκα έτη από της δημοσιεύσεώς του, και αφού μετά ταύτα βεβαιωθή προσηκόντως η ανάγκη αύτη.
- Η ανάγκη της αναθεωρήσεως θεωρείται βεβαία, εάν η Βουλή κατά δύο συνεχείς βουλευτικές περιόδους δια των τριών τετάρτων των ψήφων του όλου αυτής αριθμού ζητήσει την αναθεώρησιν δι' ίδιας πράξεως, οριζούσης τας αναθεωρητέας διατάξεις.
- Αποφασισθείσης της αναθεωρήσεως, διαλύεται η υφεστώσα Βουλή, και συγκαλείται νέα ειδικώς προς τούτο, συγκεκριμένη εκ διπλασίου αριθμού βουλευτών, ήτις αποφασίζει επί των αναθεωρητέων διατάξεων.

- Να μελετήσετε εκ παραλλήλου τα άρθρα των δύο Συνταγμάτων, να εντοπίσετε τα σημεία στα οποία διαφέρει το Σύνταγμα του 1864 από το προηγούμενο και να συζητήσετε την άποψη:

“Στο νέο σύνταγμα, μολονότι είναι καταφανείς οι επιδράσεις του παλιότερου, είναι διάχυτη η πνοή του εκδημοκρατισμού του πολιτεύματος”

Βακαλόπουλος, *Νέα Ελληνική Ιστορία*, σ. 261

- Σημείωση:** Ολόκληρα τα Συντάγματα παραθέτει ο Γ. Κορδάτος στο έργο του *Ιστορία της Ελλάδας*, τ. XI και XII, σσ. 313-328 και 253-264 αντίστοιχα.

Εργασία για το σπίτι

- Να διαβάσετε από το σχολικό σας βιβλίο (σ. 279) το άρθρο του Χαρίλαου Τρικούπη “*Τις πταίει;*” και να εκθέσετε με συντομία την πολιτική κατάσταση που διεκτραγωδεύεται.

Μπορείτε να εξηγήσετε γιατί το άρθρο αυτό είχε ως συνέπεια την κατάσχεση των φύλλων της εφημερίδας “Καιροί”, όπου δημοσιεύτηκε, καθώς και την προφυλάκιση του ίδιου του Χ. Τρικούπη;

Σημείωση: Ολόκληρο το άρθρο παρατίθεται στην έκδοση της Βουλής των Ελλήνων “*Μνήμη Χαρίλαου Τρικούπη (1832-1896) - Εκατό χρόνια από το θανάτο του*”, σσ. 25-29.

Εργασία για το σπίτι

Να συντάξετε έναν χρονολογικό πίνακα με θέμα:

**Η ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ
ΚΑΙ Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΟΥ ΘΩΝΑ ΜΕΧΡΙ ΤΙΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ 20ου ΑΙΩΝΑ**

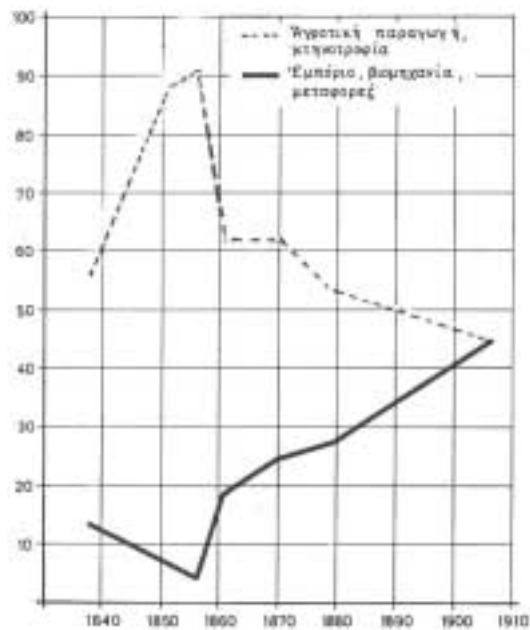
Στον πίνακα να συμπεριλάβετε σε ξεχωριστή στήλη τα διεθνή γεγονότα που είχαν άμεση σχέση με τα ελληνικά ζητήματα.

Εργασία για το σπίτι

Να συντάξετε έναν χρονολογικό πίνακα με τα σημαντικότερα πρόσωπα και γεγονότα που καθόρισαν τις **ΕΣΩΤΕΡΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ** στο ελληνικό κράτος από το 1862 ως το 1909.

Εργασία για το σχολείο

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΕΝΕΡΓΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΣΕ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ							
Οικονομική κατηγορία	1838	1853	1856	1861	1870	1879	1907
Αγροτική οικονομία - κτηνοτροφία	56,07%	89,76%	91,20%	62,83%	62,75%	54,15%	44,59%
Εμπόριο, βιομηχανία, μεταφορές	13,87%	7,58%	6,27%	19,83%	25,26%	27,46%	44,68%

Κατανομή του οικονομικά ενεργού πληθυσμού σε οικονομικές κατηγορίες:

..... αγροτική παραγωγή, κτηνοτροφία
 — εμπόριο, βιομηχανία, μεταφορές

- Με βάση τα στοιχεία του πίνακα και τη γραφική παράστασή τους, να περιγράψετε τις μεταβολές στη σύνθεση της ελληνικής κοινωνίας κατά τον 19ο αιώνα και να τις συσχετίσετε με τις οικονομικές εξελίξεις.

Εργασία για το σπίτι

Η ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΧΑΡΙΛΑΟΥ ΤΡΙΚΟΥΠΗ

“Ο Τρικούπης υπήρξε ο πρώτος πολιτικός, ύστερ’ από τον Καποδίστρια, που φιλοδόξησε να συγχρονίσει την Ελλάδα”
Α. Βακαλόπουλος, *Νέα Ελληνική Ιστορία*, σ. 314.

Να παρουσιάσετε το πρόγραμμα οικονομικής ανάπτυξης της χώρας που εφάρμοσε ο Χαρίλαος Τρικούπης, τους στόχους αυτού του προγράμματος, τις πηγές χρηματοδότησής του και τα αποτελέσματά του.

Επιλογή Βιβλιογραφίας:

- Βουλή των Ελλήνων, *Μνήμη Χαρίλαου Τρικούπη (1832-1896) - Εκατό χρόνια από το θάνατό του*, Αθήνα, 1996.
- *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. ΙΔ', Εκδοτική Αθηνών Α.Ε., Αθήνα, 1977.

Εργασία για το σχολείο

*Στη διάρκεια του συνεδρίου του Βερολίνου (1878) η Αγγλία υπέγραψε σύμβαση με την Τουρκία κι ανέλαβε να προστατεύσει τις ασιατικές κτήσεις της Τουρκίας με αντάλλαγμα την παραχώρηση της Κύπρου.
Γελοιογραφία από το σατιρικό περιοδικό "Punch".*

- Να περιγράψετε όσο το δυνατόν λεπτομερέστερα τη σκηνή που συνέθεσε ο γελοιογράφος και να συζητήσετε σχετικά με το συμβολικό της περιεχόμενο.

Εργασία για το σχολείο

Να συντάξετε έναν χρονολογικό πίνακα της νεότερης ιστορίας της Ελλάδας από την άφιξη του Καποδίστρια μέχρι την επανάσταση στο Γουδί, στον οποίο να συμπεριλάβετε τα σημαντικότερα γεγονότα και πρόσωπα που καθόρισαν τις εσωτερικές πολιτικές εξελίξεις καθώς και τις εξωτερικές μεταβολές του ελληνικού κράτους.